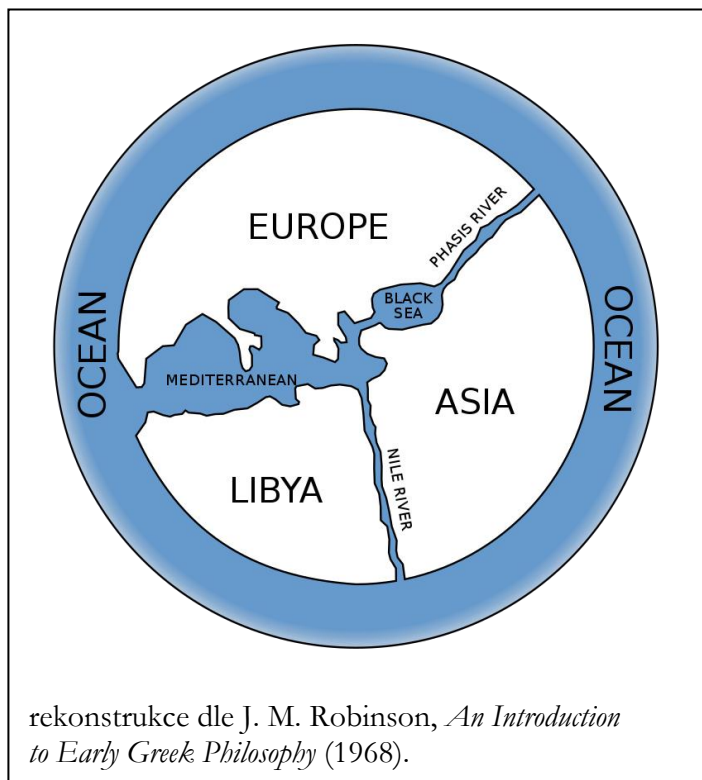


Evropská civilizace a *svět* =>

Svět očima Evropanů

1. Starověk: **Anaximandros** z Mílétu (ca 610–546 př. n. l.)

- údajně jako první nakreslil mapu obydleného světa (tj. ***Oikúmené***)

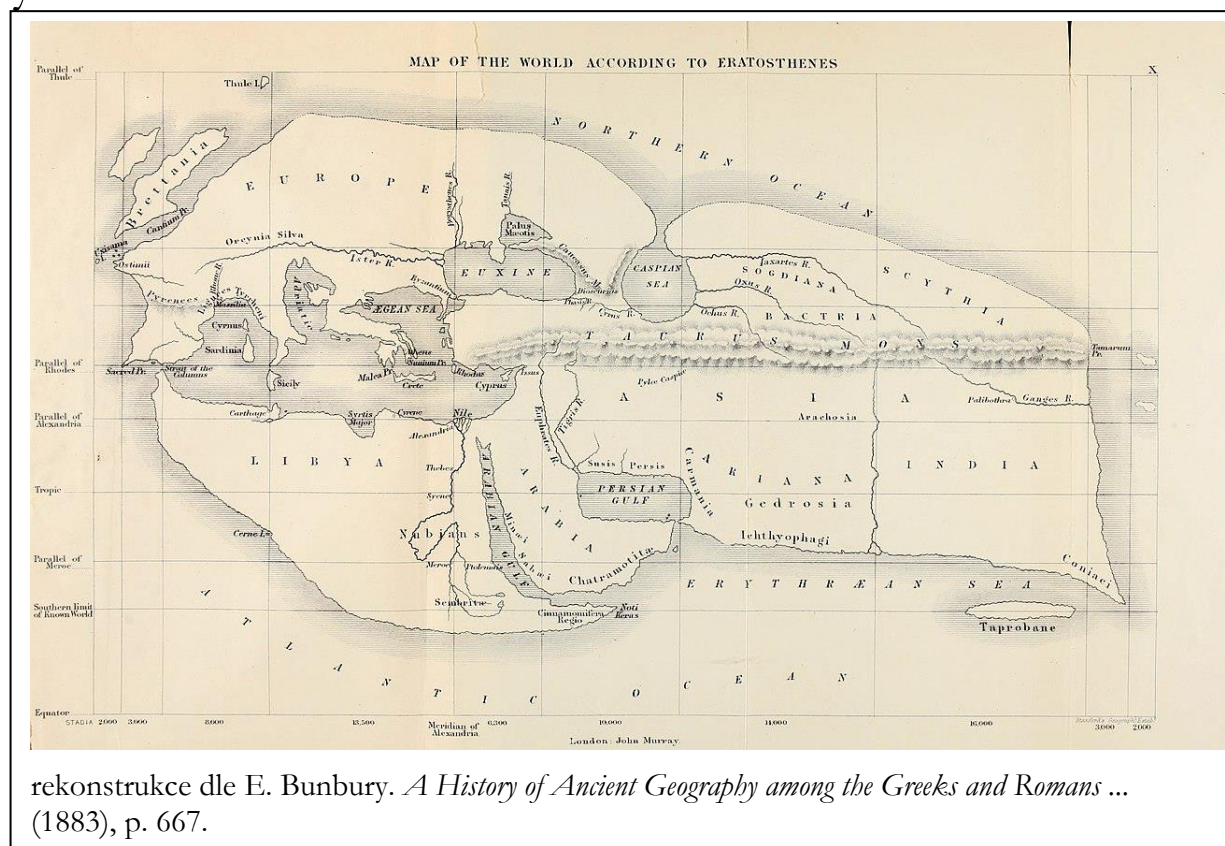


Eratosthenés tvrdí, že dva první [zeměpisci] po Homérovi byli Anaximandros, známý a spoluobčan Thalétův, a Hekataios z Mílétu. Anaximandros prý jako první vydal zeměpisnou mapu a Hekataios odkázal nákres, o kterém se díky jeho dalším spisům věřilo, že pochází od Anaximandra.

Zlomek A 6 /2 = Strabón, *Geographica* I, 1, 11; p. 7 Casaubon
překl. Z. Kratochvíl

Eratosthenés z Kyrény (ca 270– 194 př. n. l.), správce Alexandrijské knihovny

- otec moderní geografie
- zavedl koncept zeměpisných souřadnic
- zanesl poznatky z tažení Alexandra Velikého



Klaudios Ptolemaios (ca 85–168): *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* (ca 150)

- text + mapy (regionální a světa)
- kanonické dílo antické geografie, základ pro pozdější arabskou i evropskou g.

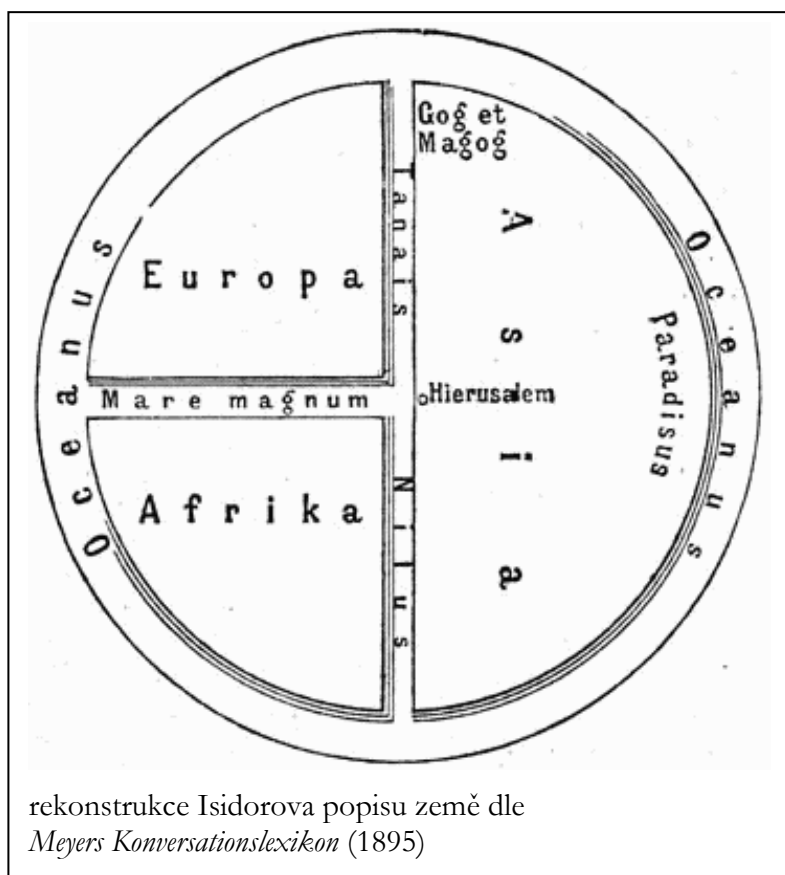


Ptolemaiova mapa světa z rukopisu latinského překladu jeho *Geografie* (Firence, pol. 15. stol., BL, sign. Harley 7182, ff. 58v-59); překlad Jacopo d'Angelo (Jacobus Angelus), 1406 opisu (restaur.?) Maxima Planuda (klášter Nejsv. Spasitele v Chóře, konec 13. stol.);

2. Středověk: na Z kolaps civilizace, ztráta vědomostí

Isidor ze Sevilly (ca 560–636), biskup v Seville, „poslední Říman“

Etymologiae, kniha XIV: zeměpis (modle O/T mapy)



rekonstrukce Isidorova popisu země dle
Meyers Konversationslexikon (1895)

Zemský okruh [orbis] se tak nazývá podle své kulatosti, poněvadž je podoben kolu; ... Oceán totiž objímá kruhem jeho území obtékaje je ze všech stran. Dělí se na tři části: jedna se nazývá Asie, druhá Evropa a třetí Afrika. A tyto tři části zemského okruhu nedělili staří rovnoměrně, neboť Asie se táhne od jihu přes východ k severu, zatímco Evropa od severu na západ a Afrika pak od západu k jihu. Z toho je zřejmé, že polovinu zemského okruhu zaujímají dva světadíly, Evropa a Afrika, zatímco druhou polovinu pouze Asie. Avšak tyto dva světadíly vznikly proto, že mezi ně od Oceánu vstupuje Velké moře, jež je odděluje. ...

Etymologiae, XIV, 1, 1–3, překl. Daniel Korte



← Mappa mundi, In: *Psalterium* [rukopis], Londýn, ca 1262, BL, sign. Add MS 28681, f. 9r.

Středověké výpravy „za limit“: tipy k čtení

- *Bájně plavby do jiných světů* [= staroirské texty o plavbách do neznámých zemí vč. *Plavby sv. Brendana*]. Přel. Eva Hladká-Kučerňáková a Daniel Samek, ed. Mag. Moravová. Praha: Argo, 2010. Memoria medii aevi ; sv. 12
- Liščák, Vladimír. *Bratr Odorik a jeho zpráva o východních krajích světa: styky Evropy a mongolské Číny ve 13. a 14. století*. Praha: Academia, 2019. Orient; sv. 31.
- Valtrová, Jana. *Středověká setkání s „jinými“: modloslužebníci, židé, saracéni a heretici v misionářských zprávách o Asii*. Praha: Argo, 2011.

3. Novověk: *Âge des découvertes/ Age of Discovery* (poč. 15. až konec 18. stol.) vykročilo se (lépe vyplulo) mimo starou dobře známou starověkou *Oikúmené*

a) kulturní vzestup Evropy (renesance a humanismus): **znovuobjevení**
Geographie Claudia Ptolemaia (cca 85–165) vč. mapy, 1406 *Giacomo d'Angelo* přel. do latiny, 1477 tiskem v Bologni => ve známost v Evropě

b) ekonomický vzestup Evropy => obchodní zájem na přímém kontaktu s Indií (hl. italské nám. republiky) X ovládali Arabové + turecká invaze

c) technologický pokrok: lepší konstrukce lodí (větší kýl, lepší kormidlo), umožňující plout na širém moři a pojmout dostatečné zásoby (a náklad) + pokročilejší schopnosti navigace (kompas, astroláb)

Jindřich Mořeplavec, portugalský princ (1415–1460)

- snaha obeplout arabské a turecké prostřednictvím

- objev a zabránění Kanárských ostrovů, Madeiry, Azory, Kapverdy

1434 *Gil Eanes* obeplul mys **Bojador** (arab. *Búdždúr*)

1445 *Dinis Dias* obeplul **Zelený mys** (port. *Cabo Verde* => Kapverdy)

a doplul k ústí *Gambie*

a dále i po smrti Jindřicha =>

1471 dosažení rovníku

1485 ústí Konga

1488 **Bartolomeo Diaz** obeplul *Bouřlivý mys*

[král Jan II. přejm. **Mys dobré naděje**]

=> **Střelkový mys**

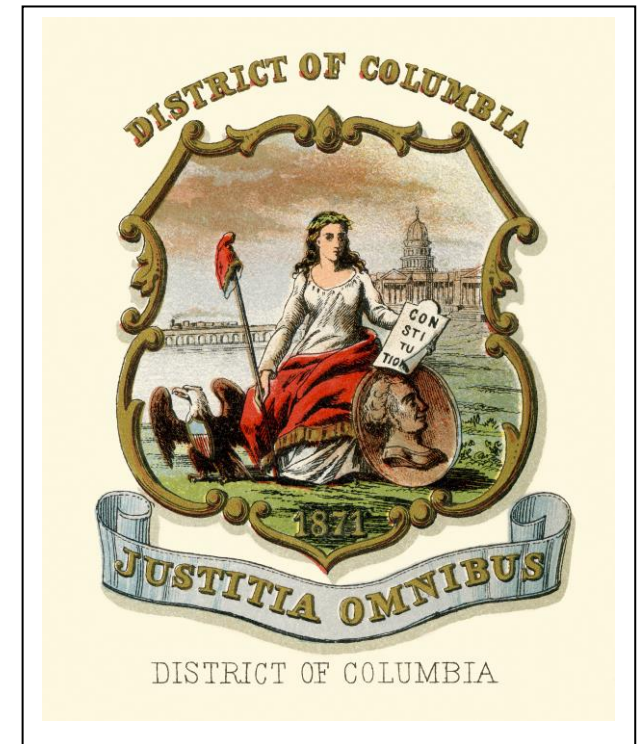
1498 **Vasco da Gama** doplul do Indie

1492 **Kryštof Kolumbus** (Janovan ve službách španělské koruny; karavely *Pinta*, *Niña* a *Santa María*): Bahamy, Kuba, Haiti (***Hispaniola***) zde později první španělská (evropská) kolonie *Santo Domingo*

=> **Kolumbie**:↓

resp. ***Západní Indie***

República de Colombia, *British Columbia*,
Columbia University, *District of Columbia*,
Columbia Pictures



↓

Exkurz: *Západní Indie*

= ***Karibik*** (Velké a Malé Antily a Bahamy): kam doplul *Kolumbus* při hledání **západní cesty do Indie**

=> souhrnné označení regionu

- zdejší kolonie jednotlivých států souhrně pojmenovávány *Brit., Franc., Holand., Dán., Špaň. Západní Indie*

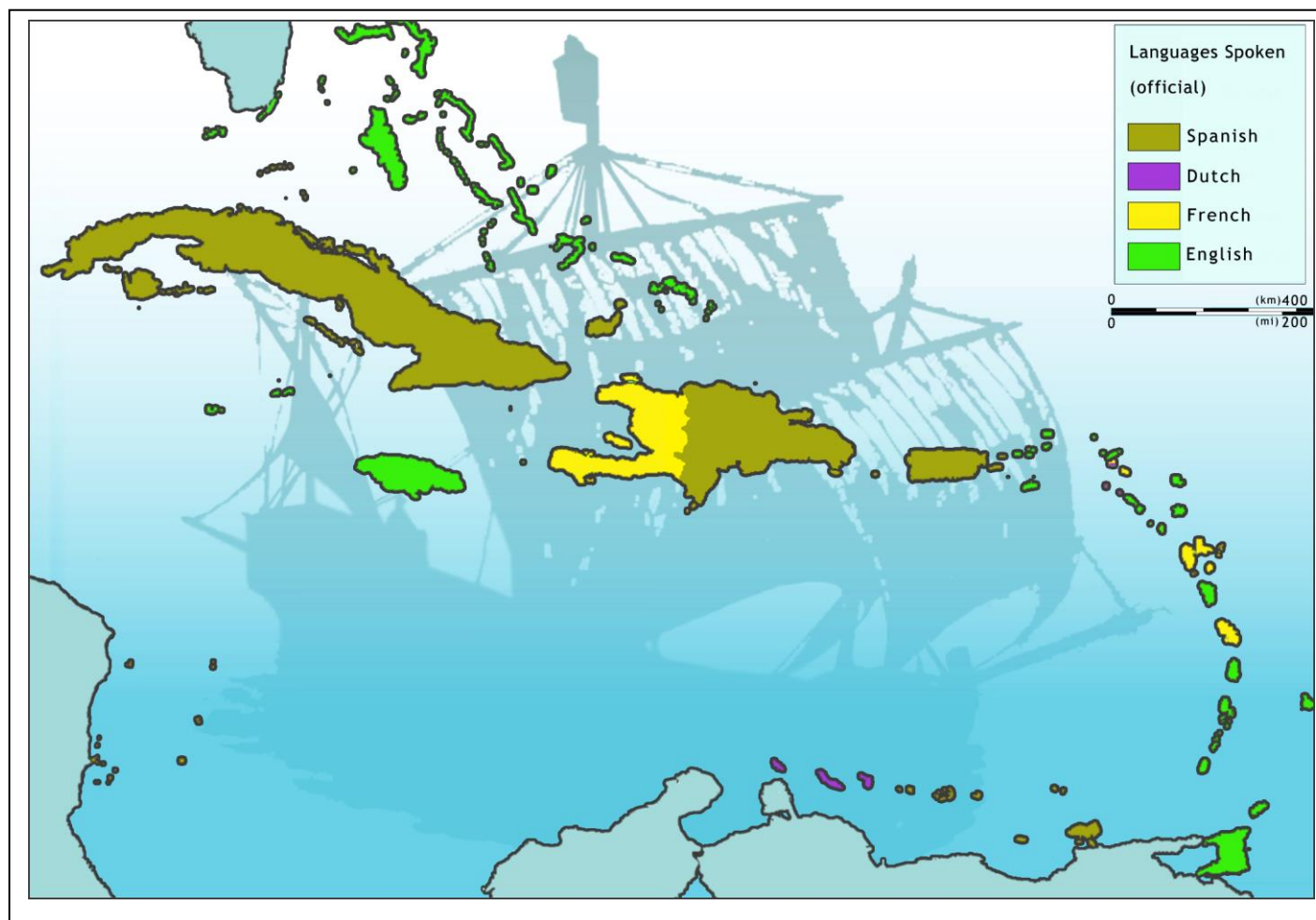
- pro obchod s touto oblastí zakládány v 17.–18. stol. obchodní spol. nazývané:

Západoindická společnost (1621 Niz., 1664 Fr., 1680 Dánská)





1958–62: pokus o **Západoindickou federaci** =>
 z britských kolonií: *Jamajka, Barbados, Grenada, ...*
 => samostatnost jednotlivě či zůstaly ve spojení s UK



jazyková mapa
Karibiku (hrubá)

podrobnejši (realné-jazyková) mapa:

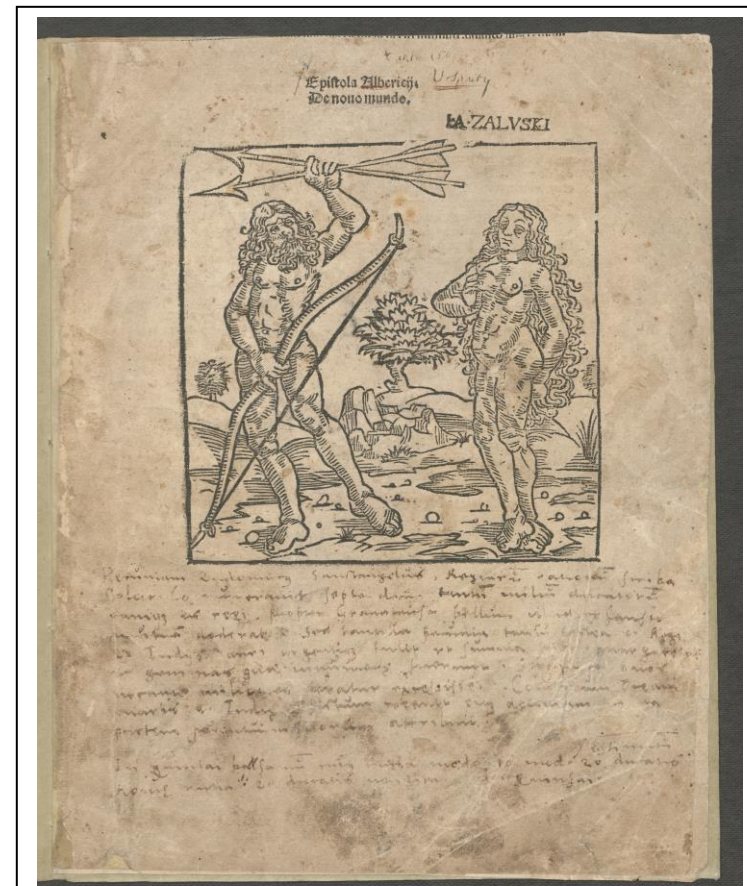
<http://www.muturzikin.com/cartesamerique/ameriqueantille.htm>

= *konec exkurzu* =

1500 *Pedro Álvares Cabral* objeví brazilské pobřeží => *Ilha/Terra da Vera Cruz*
1501–1503 ***Amerigo Vespucci*** se účastní výprav k brazilskému pobřeží
(mj. se snaží obeplout „ostrov“ a najít cestu do Indie)

=> 1503 latinský leták ***Mundus Novus***
- popisuje novou zemi a tvrdí,
že to není jen ostrov,
ale celý nový kontinent: Nový svět
=> zvětšení světa

„... *pozemský ráj, pokud vůbec někde je,*
nemůže být daleko odtud.“



1507 Martin Waldseemüller (1470–1520): *Cosmographiae introductio*

cum quibusdam geometriae ac astronomiae principiis ad eam rem necessariis. Insuper quatuor Americi Vesputii navigationes.

Universalis Cosmographiae descriptio tam in solido quam plano, eis etiam insertis, quae Ptholomaeo ignota a nuperis reperta sunt.

105
Americo

Nunc vero & haec partes sunt latius illustratae / & alia quarta pars per Americū Vesputium (vt in sequentibus audietur) inuenta est: quā non video cur quis iure vetet ab Americo inuentore sagacis ingenij viro Amerigen quasi Americi terram / sive Americam dicendam: cum & Europa & Asia a mulieribus sua sortita sint nomina. Eius sitū & gentis mores ex his binis Americi navigationibus quae sequuntur liquide intelligi datur.

p. : ... *ab Americo Inventore ... quasi Americi terram sive **Americam*** [= od objevitele Ameriga ... jako by to byla země Amerigova, proto **Amerika**]
+ mapa světa s označením *Amerika*

COSMOGRAPHIAE INTRODUCTIO / CVM QVIBVS DAM GEOMETRIAE AC ASTRONOMIAE PRINCIPIIS AD EAM REM NECESSARIIS:

Insuper quatuor Americi Vesputii navigationes.

Universalis Cosmographiae descriptio tam in solido quam plano / eis etiam insertis quae Ptholomaeo ignota a nuperis reperta sunt.

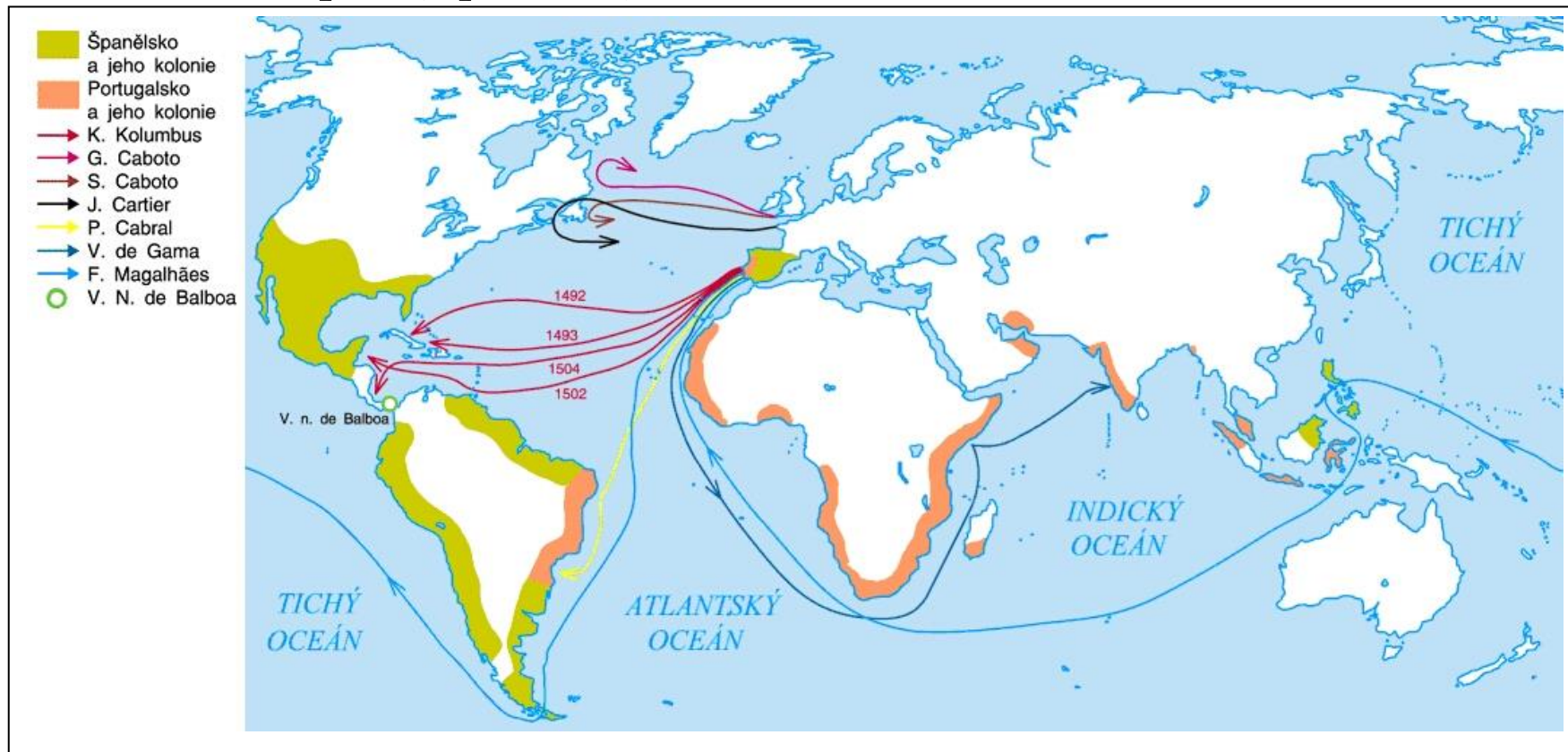
DISTICHON:

Cum deus astra regat / & terrae climata Caesar
Nec tellus nec eis sidera maius habent.

1513 *Vasco Núñez de Balboa* překročil Panamskou šíjí => *Jižní moře* (Pacifik)

1519 vyplul *Fernão de Magalhães* (portugalec ve šp. službách), cíl obeplout Ameriku a najít cestu k Ostrovům koření: 1520 *Magalhãesův průliv* => do Pacifiku (jméno) => Mariany => 1521 Filipíny, zde zabit => výprava doplula 1522 => **první obeplutí Země**

1577–1580 obeplul (a přežil to) *Francis Drake*



Terra Australis Incognita

(Neznámá jižní země)

- dle antické geografie (*Aristoteles*) má vyvažovat tíhu kontinentů na severní polokouli
- => převzal *Ptolemaios*
- => součást geografického kánonu
- její hypotetická velikost se postupně zmenšovala
- => od ní odvozeno jméno

Austrálie

X

opravdový nejižnější kontinent
potom nazván *Antarktida*
[= naproti Arktidě]

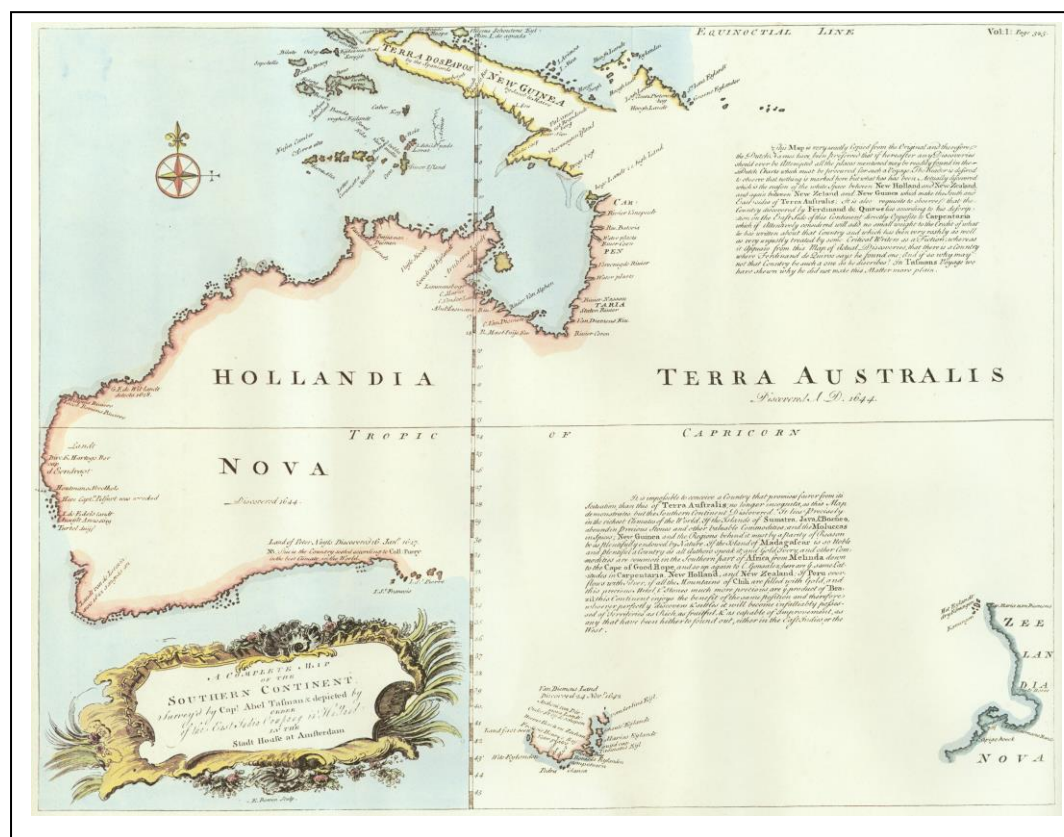


Rumold Mercator. *Atlas sive Cosmographicae Meditationes ...* 1595

Abel Tasman ve službách nizozemské Východoindické společnosti
 1642–1643 objevil a zabral dnešní **Tasmánii** (pův. *Anthoonij van Diemenslandt*
 na počest Generálního guvernéra Nizozemské Východní Indie; později zabralo
 UK => trestanecká kolonie, 1855 přejmenována na *Tasmánii*) a
Nový Zéland (původně jej nazval *Staten Landt* [= Země Stavů] X v soud.
 atlasech *Nova Zeelandia*),
Tongo a *Fidži*

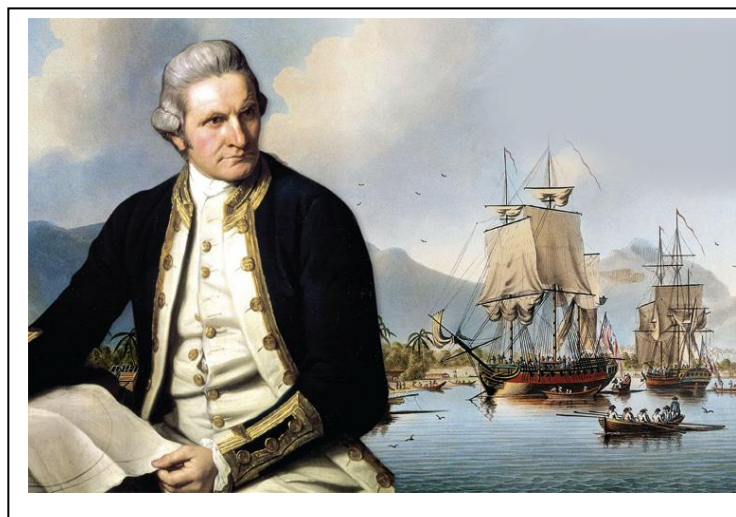
1644 prozkoumal Z, SZ a S
 pobřeží Austrálie: pojmenoval je
Nové Holandsko
 - dlouho považováno za součást
 Jižní země (*Zuidlandt*)

Emanuel Bowen. *A Complete map
 of the Southern Continent ... 1744* →



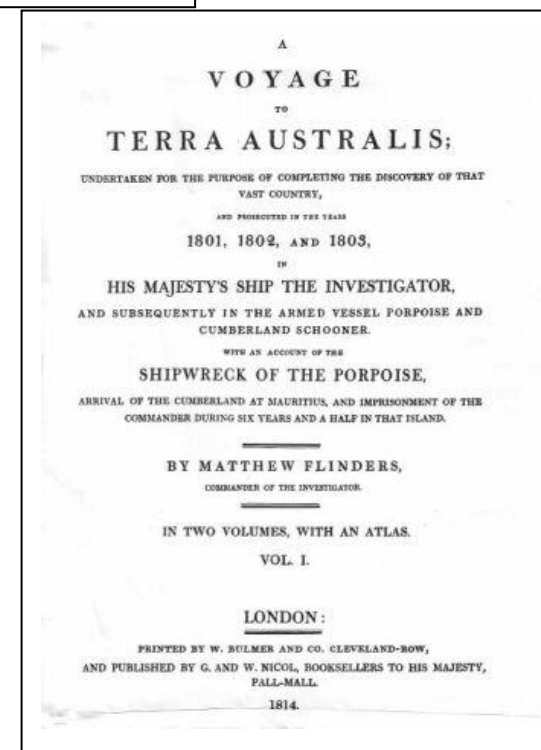
1770 **James Cook**
prozkoumal V pobřeží
a pojmenoval Nový Jižní Wales
a zabral pro UK

(=> označení *Nové
Holandsko* se nadále užívá
jen pro Z část kontinentu)



1801–1803 **Matthew Flinders** obeplul Austrálii =>
potvrdil, že jde o jeden kontinent, a r. 1814 vydal
popis cesty: *A Voyage to Terra Australis ...* =>
doporučil zkrátit „Terra Australis“ [= Jižní země]
na **Austrálie** jako zastřešující označení
pro celý kontinent (vč. *Nového Holandska a
Nového Jižního Walesu*)

1824 toto přijala britská Admiralita



¶ ale ta nejjihnější země se hledala dál

1775 J. Cook překročil Jižní polární kruh a přistál u antarktického ledovce



- na vlastní pevninu až během 19. stol.

název Austrálie byl už obsazen => hledání nového názvu: *Ultima*, *Antipodea*,
Antarktida [řec. naproti Arktidě]

„Objevování“

Afriky

John Thomson (1777–c. 1840)

Africa [mapa].

1 : 20000000, 48.26 x 55.88 cm,
[1813], kolorovaný oceloryt.

In: THOMSON, John.

A New General Atlas.

Edinburgh: George Ramsay

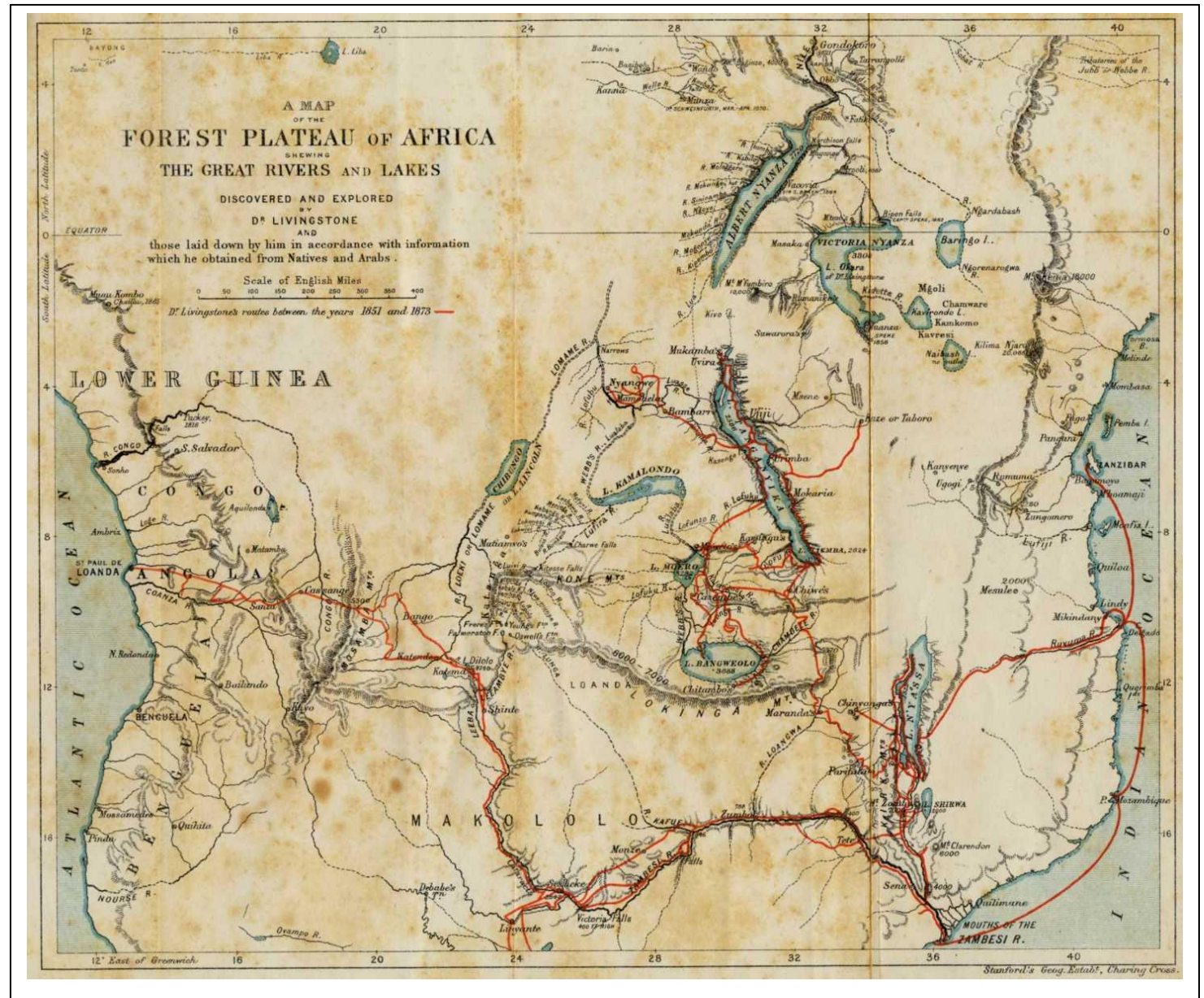
for John Thomson & London:

Baldwin, Cradock, 1817.

74 map ; 2° (542 x 411cm).



David Livingstone (1813–1873)



<= Tip na čtení

Pro další mýtické a fantastické země a místa a jejich hledání viz

ECO, Umberto. *Dějiny legendárních zemí a míst*. Praha: Argo, 2013.

Z obsahu: Plochá země a protinožci -- Země biblické -- Země Homérovy a sedm divů světa -- Divy východu: od Alexandra po kněze Jana -- Pozemský ráj, Šťastné ostrovy a Eldorádo -- Atlantida, Mu a Lemurie -- Ultima Thule a Hyperborea -- Putování Grálu -- Alamút, Stařec z Hory a Assasinové -- Země hojnosti -- Ostrovy Utopie -- Šalomounův ostrov a Jižní země -- Vnitřek země, polární mýtus a Agartha -- Jak bylo vymyšleno Rennes-le-Château -- Románová místa a jejich pravdivost

Nultý poledník

- Ptolemaios zavedl počítání zeměpisné délky od západního okraje známého světa
 - => *Islae Fortunatae* \approx Kanárské ostrovy
- (znovu)objeveny ve 13. stol., ale nejednota ve volbě konkrétního ostrova
 - => 1634: Ludvík XIII. (kardinál Richelieu) svolává kongres evropských astronomů a geografů => nejzápadnější ostrov: *Ferro* (*El Hierro*)
 - => ***Ferrský poledník***



1792: Revoluční konvent toto zrušil => *Pařížský poledník*
(prochází středem Pařížské observatoře)



=> další země si postupně stanovují
své národní nulté poledníky



1884: Mezinárodní meridiánová konference, Washington, D. C.

=> 2. usnesení: *konference navrhuje zde zastoupeným vládám přijetí poledníku procházejícího hlavním pasážíkem na observatoři v Greenwichi jako počátečního poledníku pro zeměpisnou délku*

=> **Greenwichský poledník**

- většina států přijala (některé až později, např. Francie až 1911)



Další zajímavé zdroje:

ROMANCOV, Michael. *Co je politická mapa* [video]. Pátečníci, 27. 5. 2016. Dostupné <<https://www.youtube.com/watch?v=-V49-eoeTOM>>.

SVITÁK, Matěj. *Mapa je klíčem k pochopení světa: může mít řadu překvapivých podob* [online]. ČT, 31. 12. 2018. Dostupné: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2664536-mapa-je-klicem-k-pochopeni-sveta-muze-mit-radu-prekvapivych-podob>>.

How the World was Imagined: First Maps and Atlases. In: *Vivid Maps* [online]. [S. d. et n.], 2023. Dostupné: <<https://vividmaps.com/ancient-maps-and-atlases/>>

<https://www.vox.com/2016/4/25/11503152/shipping-routes-map>

<https://openseadragon.github.io/openseadragonizer/?img=https://i.redd.it/tn7nk7atph041.png>

Hic sunt leones

Bílá místa na mapě